

Metafora kao sredstvo komuniciranja emotivnog iskustva smrti u religijskom diskursu

Maja Seguin

0000-0003-0990-9977

Evandeosko teološko veleučilište, Osijek

maja.seguin@etvos.hr

UDK: 81'373.612.2:81'4:2-312.8

Kategorija: Stručni rad

<https://doi.org/10.32862/k1.20.1.2>

Zaprimljeno: veljača 2026.

Sažetak

Gubitak, prerani odlazak i osjećaj praznine česta su iskustva suočavanja s iznenadnom smrću. Metafora se u takvim situacijama pokazuje kao ključni alat izražavanja, osobito kada osobno iskustvo nije u skladu s kolektivnim diskursom, a emocionalna iskustva često dovode do kreativne metaforičke produkcije (Littlemore 2019; Moon 1998). U religijskom jeziku metafora zauzima posebno mjesto kao sredstvo figurativne reprezentacije i može se analizirati prepoznavanjem konceptualnih prijenosnika te njihovih jezičnih realizacija (Hobbs 2021). Ovaj rad empirijski analizira konceptualne metafore u religijski obilježenim narativima žalovanja na temelju korpusa od 68 objava preuzetih s memorijalne stranice na društvenoj mreži Facebook. Analiza ispituje koje se metafore pojavljuju, kako su raspodijeljene unutar korpusa te koje diskurzivne i religijske funkcije ostvaruju. Polazeći od kognitivne teorije metafore, analiza pokazuje da sudionici iskustvo smrti strukturiraju kao utjelovljeno iskustvo, percepciju vremena, stavove prema sebi i religijski govor te kako doprinosi funkciji religije u jezičnoj komunikaciji. Rad doprinosi istraživanjima kognitivne lingvistike i religijskog diskursa pokazujući kako se univerzalni obrasci metaforičke konceptualizacije prepliću s kontekstualno specifičnim religijskim značenjima unutar diskursa žalovanja.

Ovaj rad je dostupan u otvorenom pristupu sukladno s licencijom
Creative Commons Imenovanje 4.0 Međunarodna (CC BY 4.0).

Ključne riječi: *konceptualna metafora; žalovanje; religijski diskurs; utjelovljeno iskustvo*

Uvod

Metafora zauzima središnje mjesto u ljudskom jeziku i mišljenju. Već je u ranijim lingvističkim i filozofskim promišljanjima uočeno da je jezik u svojoj osnovi figurativan te da se metaforičnost ne pojavljuje samo u književnom ili poetskom diskursu, nego i u svakodnevnoj komunikaciji (Durrigl 1989; Carter 1998). U svakodnevnom govoru ljudi se služe metaforama kako bi izrazili iskustva, emocije i percepcije koje je teško ili nemoguće artikulirati doslovnim jezikom, osobito u situacijama snažnoga emotivnog intenziteta poput tuge, gubitka i suočavanja sa smrću (Demjén 2011; Jungaenel i dr. 2008).

Smrt bliske osobe zahvaća emocionalnu, kognitivnu i egzistencijalnu dimenziju ljudskog iskustva. Izrazi poput *prerani odlazak*, *vječni počinak* ili *velika praznina* pokazuju da se takva iskustva redovito konceptualiziraju metaforički. Metafora se u tim kontekstima pojavljuje kao ključno sredstvo komunikacije, osobito kada osobno iskustvo nadilazi uobičajene društvene obrasce razumijevanja, a emocije postaju teško izrecive (Littlemore 2019). Istraživanja pokazuju da su metaforički izrazi osobito česti u kontekstima negativnih i traumatičnih iskustava, gdje omogućuju kreativnu i kognitivno fleksibilnu obradu emocionalnog sadržaja (Moon 1998).

Posebno mjesto u izražavanju tuge i gubitka zauzima religijski jezik. Religija, kao društveni i simbolički sustav, pruža okvir za razumijevanje iskustava koja nadilaze empirijski dostupnu stvarnost, poput smrti, transcendencije i života nakon smrti. Religijski diskurs snažno je prožet metaforama koje omogućuju konceptualizaciju apstraktnih i nedostupnih fenomena pomoću iskustveno bližih domena (Kövecses 2003; Hobbs 2021). Metafora tako postaje jedno od temeljnih sredstava putem kojih se religija stavlja u funkciju - aksiomatsku, društveno-kohezivnu i emotivnu - unutar konkretnih jezičnih praksi.

Ovaj rad ne nastoji dokazivati da metafore strukturiraju iskustvo, što je temeljna pretpostavka kognitivne lingvistike (Lakoff i Johnson 1980; Kövecses 2010), nego ima za cilj istražiti koje se konceptualne metafore pojavljuju u konkretnom religijskom korpusu žalovanja, kako su distribuirane te koje funkcije ostvaruju u diskursu. Istraživanje nastoji odgovoriti na sljedeća istraživačka pitanja: (1) koje se konceptualne metafore koriste u izražavanju tuge i smrti, (2) kako se emocije konceptualiziraju putem tjelesno utemeljenih metafora, (3) koju ulogu religijske konceptualne metafore imaju u davanju smisla smrti i u održavanju društvene kohezije te (4) u kojoj mjeri analizirane metafore pokazuju univerzalna, a u kojoj kontekstualno specifična obilježja.

1. Teorijski okvir

1.1. Klasične teorije metafore

Pojam metafore ima dugu povijest u zapadnoj filozofskoj i retoričkoj tradiciji. U klasičnoj teoriji metafore, koja seže do Aristotela, metafora se definira kao prijenos imena s jednog predmeta na drugi na temelju sličnosti. Aristotel metaforu opisuje kao „uzimanje tuđeg imena“, čime se implicira da metafora funkcionira kao zamjena za doslovni izraz. U tom je okviru metafora shvaćena prvenstveno kao stilsko i retoričko sredstvo, koje služi uljepšavanju govora ili postizanju estetskog učinka.

Kasniji autori, poput Kvintilijana, dodatno razvijaju ovu perspektivu tumačeći metaforu kao skraćenu poredbeno-sličnosnu konstrukciju, u kojoj je izostavljen veznik *kao* ili *poput* (Stamać 1983). U 20. stoljeću, u okviru interakcijskih teorija metafore (Richards 1936, Black 1962), metafora se počinje promatrati kao interakcija dvaju značenjskih polja. Richards uvodi pojmove *tenor* i *vehicle* dok metaforu opisuje kao proces u kojem dvije ideje zajedno proizvode novo značenje. Ipak, i u tim pristupima metafora ostaje prvenstveno lingvistički fenomen, vezan uz pojedinačne izraze i diskurzivne učinke.

Zajedničko klasičnim i ranim modernim teorijama metafore jest shvaćanje metafore kao odstupanja od doslovnog jezika te kao sekundarnoga, stilističkog sredstva izražavanja. Metafora se promatra kao nešto što se dodaje jeziku, a ne kao temeljni mehanizam njegova funkcioniranja. Takav pristup ograničava analizu metafore na razinu jezika, zanemarujući njezinu ulogu u ljudskoj spoznaji i konceptualizaciji iskustva.

Već u hermeneutičkom pristupu Paul Ricoeura (*La Métaphore vive*, 1975) metafora se više ne promatra samo kao retorički ukras ili lingvistički fenomen vezan uz pojedinačne izraze. Ricoeur ističe da metaforička izjava djeluje na razini cijelog diskursa, stvarajući napetost između doslovnoga i figurativnog značenja koja potiče čitatelja na stvaranje novog smisla. Takav pristup pokazuje da metafora nije sekundarno stilističko sredstvo, nego proces semantičke inovacije koji može mijenjati način na koji razumijemo stvarnost i otvara prostor za daljnja promišljanja o metaforičkim strukturama mišljenja.

1.2. Kognitivna teorija metafore

Zaokret u razumijevanju metafore nastaje radom Lakoffa i Johnsona (*Metaphors We Live By*, 1980). U kognitivnoj teoriji metafora se promatra kao temeljni kognitivni mehanizam preslikavanja između izvorišne i ciljne domene. Metafora je, prema tom pristupu, prvenstveno konceptualna dok su metaforički jezični izrazi

samo površinske manifestacije dubljih kognitivnih struktura. Na primjer, u konceptualnoj metafori *smrt je putovanje*, iskustveno poznata domena putovanja služi za strukturiranje apstraktnoga koncepta smrti. Jezični izrazi poput: *prerani odlazak*, *vidimo se opet* ili *otišao prerano* realizacije su te iste konceptualne metafore.

Lakoff (1993) naglašava da metafora nije lingvistički, nego kognitivni fenomen: ona strukturira način na koji ljudi razmišljaju, osjećaju i djeluju. To ne znači da metafora nema jezičnu dimenziju, nego da je jezični izraz sekundarna manifestacija dublje konceptualne strukture.

U ovom radu metafora se promatra na trima analitičkim razinama: (1) kao kognitivni mehanizam koji strukturira apstraktno iskustvo (konceptualna razina), (2) kao jezična realizacija u konkretnim metaforičkim izrazima te (3) kao diskurzivno-sociokulturni resurs kojim se unutar zajednice proizvodi i održava značenje. Ove razine nisu proturječne, nego analitički komplementarne.

1.3. Konceptualne metafore emocija

Emocije predstavljaju jedno od središnjih područja istraživanja u kognitivnoj teoriji metafore jer su po svojoj naravi apstraktne, subjektivne i teško izravno opisivne. Kövecses (2003, 2010) pokazuje da se emocionalna iskustva u jeziku i mišljenju sustavno konceptualiziraju pomoću ograničenog broja izvorišnih domena koje proizlaze iz tjelesnoga i perceptivnog iskustva čovjeka. Emocije se tako ne izražavaju proizvoljno, nego kroz stabilne i prepoznatljive konceptualne obrasce.

Jedno od temeljnih polazišta Kövecsesove teorije jest pretpostavka utjelovljenosti emocija. Emocionalna stanja nisu samo mentalna, nego su usko povezana s fiziološkim reakcijama tijela, poput promjena u otkucajima srca, napetosti mišića, osjećaja težine ili pritiska. Upravo te tjelesne senzacije čine osnovu za metaforičku konceptualizaciju emocija.

U kontekstu tuge i gubitka osobito su relevantne metafore koje uključuju težinu, prazninu i fizičko oštećenje. Tuga se tako često konceptualizira kao *težak teret* koji osoba nosi ili kao *praznina* nastala gubitkom bliske osobe. Ove metafore omogućuju govornicima da apstraktno emocionalno stanje izraze kroz iskustveno poznate tjelesne senzacije, čime se emocionalno iskustvo čini komunikabilnim i djeljivim s drugima.

Kövecses (2010) naglašava da su mnoge metafore emocija široko rasprostranjene među jezicima i kulturama, što upućuje na njihovu djelomičnu univerzalnost, utemeljenu u zajedničkom ljudskom tjelesnom iskustvu. Ipak, način na koji se te metafore realiziraju u jeziku, kao i njihova učestalost i pragmatička funkcija, ovise o kulturnom, diskurzivnom i situacijskom kontekstu. U religijskom diskursu, metafore emocija često se dodatno isprepliću s religijskim konceptima, čime dobivaju specifično značenje i funkciju.

U ovom radu konceptualne metafore emocija predstavljaju ključan analitički alat za razumijevanje načina na koji sudionici istraživanja artikuliraju iskustvo tuge, šoka i gubitka, osobito u kontekstu iznenadne smrti.

1.4. Religijska metafora i konceptualna metafora

U ovom radu razlikuju se konceptualna metafora kao opći kognitivni mehanizam i religijska metafora kao njezina specifična diskurzivna realizacija. Konceptualna metafora označava sustavno preslikavanje između domena (*smrt je putovanje*), a religijska metafora predstavlja slučaj u kojem je ciljna domena religijski pojam (Bog, spasenje, zagrobni život) te funkcionira unutar teološkog narativa.

Kövecses (2003, 2015, 2020) ističe da religijske metafore ne predstavljaju tek stilističko sredstvo, nego temeljni kognitivni mehanizam kojim vjernici strukturiraju svoje razumijevanje svetog, božanstva i vlastitog mjesta u tom svijetu. Religijskim jezikom priznajemo ljudska ograničenja te objašnjavamo ono što je izvan dosega ljudskog razuma (Hobbs 2021). Religijski jezik omogućava nam davanje prikladnih odgovora na kompleksne okolnosti u životnom iskustvu, usred neobjašnjivih pojava, neizvjesnosti, patnje i tuge, frustracije i odgovara na smrt. Metafora pomaže pri opisivanju božanstva, transcendentnoga, natprirodnog, nevidljivog, onih pojava koje ne možemo doslovno artikulirati, a posebice nam pomaže usred ograničenosti s kojom se susrećemo u racionalnom pristupu znanju i iskustvu (Hobbs 2021). U religijskom jeziku često se pojavljuju konceptualne metafore poput: *Bog je otac, Bog je zaštitnik, Bog je vladar, Bog je sudac, Nebo je mjesto, Nebo je dom, život je putovanje, život je utrka, smrt je prijelaz, smrt je odlazak, vjera je svjetlo, vjera je sidro*. Ove metafore omogućuju vjernicima da apstraktne teološke koncepte razumiju u terminima bliskim svakodnevnom iskustvu, poput obiteljskih odnosa, kretanja kroz prostor ili boravka na određenom mjestu. Metafora *Nebo je dom*, primjerice, omogućuje da se zagrobni život konceptualizira kao sigurno i poznato mjesto, čime se ublažava strah od smrti i gubitka.

U hermeneutičkoj tradiciji, osobito kod Paula Ricoeura, metafora nije samo mehanizam preslikavanja, nego i događaj značenja koji proizvodi „višak značenja“ i omogućuje reinterpetaciju iskustva. Religijske metafore u tom smislu ne samo da strukturiraju razumijevanje smrti, nego i otvaraju prostor njezine egzistencijalne reinterpetacije unutar narativa nade. Ova je dimenzija osobito relevantna u religijskom diskursu žalovanja. Kada se smrt konceptualizira kao putovanje ili prijelaz, ne dolazi samo do kognitivnog preslikavanja iz domene kretanja u domenu smrti, nego do egzistencijalne reinterpetacije gubitka. Metafora omogućuje da se iskustvo smrti ne shvati kao apsolutni prekid, nego kao dio šireg narativa nade. U tom smislu religijske metafore djeluju hermeneutički: one ne opisuju stvarnost, nego je oblikuju unutar zajedničkog horizonta smisla. Religijska metafora u ovom

radu stoga se definira kao konceptualna metafora čija je ciljna domena religijski pojam i koja ostvaruje specifične teološke i zajedničke funkcije unutar diskursa.

1.5. Univerzalnost i varijacija konceptualnih metafora

Jedno od ključnih pitanja u kognitivnoj teoriji metafore odnosi se na odnos između univerzalnosti i varijacije konceptualnih metafora. Kövecses (2005, 2010) ističe da konceptualne metafore istodobno pokazuju univerzalne i kulturološki specifične karakteristike. Univerzalnost proizlazi iz zajedničkoga ljudskog tjelesnog iskustva dok varijacija nastaje pod utjecajem kulturnih, religijskih, povijesnih i diskurzivnih čimbenika.

Metafore utemeljene u osnovnim tjelesnim iskustvima, poput težine, kretanja, ravnoteže ili prostorne orijentacije, često se pojavljuju u velikom broju jezika i kultura. Tako se emocije tuge i gubitka u mnogim jezicima konceptualiziraju kao teret, praznina ili fizičko oštećenje dok se smrt često konceptualizira kao putovanje ili prijelaz. Ovi obrasci upućuju na relativno visoku razinu univerzalnosti. Međutim, način na koji se te univerzalne metafore konkretno realiziraju u jeziku, kao i njihova interpretacija, uvelike ovisi o kulturnom i religijskom kontekstu. U religijskim zajednicama, primjerice, metafora *Smrt je putovanje* često se povezuje s vjerovanjem u zagrobni život i ponovni susret dok u sekularnim kontekstima može imati drugačije implikacije. Religijski diskurs dodatno obogaćuje metaforičku strukturu pojmovima poput *neba, božanske volje ili spasenja*.

U ovom istraživanju analizirani su tekstovi pisani na engleskom jeziku, ali unutar relativno homogenoga religijskoga konteksta. To omogućuje promatranje univerzalnih konceptualnih metafora tuge i smrti, ali i njihove specifične religijske interpretacije. Takav pristup pokazuje da iako su mnoge konceptualne metafore utemeljene u univerzalnom tjelesnom iskustvu, Kövecses (2010) ističe da njihova konkretna realizacija pokazuje znatnu varijaciju ovisno o kulturnom, društvenom i diskurzivnom kontekstu. Univerzalnost se očituje na razini osnovnih izvornih domena dok se varijacija pojavljuje u izboru metaforičkih izraza i njihovoj interpretaciji. U religijskom diskursu, metafore emocija i smrti dodatno su oblikovane teološkim uvjerenjima zajednice, što omogućuje istodobno postojanje općih i kontekstualno specifičnih metaforičkih obrazaca

2. Metodologija

2.1. Korpus i uzorak

Korpus se sastoji od 68 kratkih pisanih objava preuzetih s javno dostupne memorijalne stranice na društvenoj mreži Facebook, posvećene preminulom teologu, a javno je arhiviran u Zenodo repozitoriju (DOI: <https://doi.org/10.5281/>

zenodo.18913195). Imena autora i osobni podaci nisu uključeni u analizu radi zaštite privatnosti iako su objave javno dostupne. Većina tekstova napisana je na engleskom jeziku, koji je ujedno i jezik analize.

2.2. Analitički postupak

Istraživanje se temelji na kvalitativnoj analizi diskursa, koja se odvijala u tri koraka: (1) identifikacija metaforičkih jezičnih izraza, (2) njihovo grupiranje prema zajedničkim izvorišnim domenama, (3) interpretacija njihove diskurzivne i religijske funkcije.

Identifikacija metaforičkih izraza provedena je kombinacijom pažljivoga ručnog čitanja korpusa i tematskoga kodiranja, pri čemu su metaforički izrazi prepoznavani na temelju odstupanja između njihova osnovnoga (rječničkog) i kontekstualnog značenja. Budući da konceptualne metafore nisu vezane uz određenu gramatičku ili formalnu strukturu, njihovo prepoznavanje predstavlja metodološki izazov (Stefanowitsch i Gries 2006).

Tekstovi su višekratno iščitani kako bi se razumjelo njihovo cjelokupno značenje i kontekst uporabe izraza. Metaforički jezični izrazi identificirani su prema sljedećim kriterijima:

- značenje izraza u tekstu odstupa od njegova osnovnoga, rječničkog značenja
- izraz upućuje na prijenos značenja između dviju konceptualnih domena
- izraz se koristi za konceptualizaciju apstraktnog iskustva (emocije, smrti, vjere).

U postupku identifikacije djelomično su korištena načela MIP metode (Pragglejaz Group 2007)¹, posebice u razgraničavanju doslovnog i prenesenog značenja leksičkih jedinica iako metoda nije primijenjena u potpunosti zbog prirode korpusa i ciljeva istraživanja. Za provjeru osnovnih značenja korišteni su *Cambridge Advanced Learner's Dictionary* i *Hrvatski enciklopedijski rječnik*. Ako je značenje u kontekstu odstupalo od rječničkog, izraz je smatran metaforičkim.

Svi tekstovi objedinjeni su u jednu digitalnu datoteku i analizirani pomoću kvalitativnog alata otvorenog koda *Taguette*. Program je korišten za označavanje metaforičkih jezičnih izraza, grupiranje izraza prema tematskim kodovima te pregled i usporedbu izraza unutar istih tematskih kategorija. Nakon identifikacije metaforičkih izraza provedena je konceptualna analiza u kojoj su pojedinačni izrazi povezani s odgovarajućim konceptualnim metaforama. Analiza

1 MIP (Metaphor Identification Procedure) je standardizirani postupak za identifikaciju metaforički upotrijebljenih riječi u diskursu koji uključuje usporedbu njihova osnovnoga (rječničkog) i kontekstualnog značenja kako bi se utvrdilo dolazi li do prijenosa između konceptualnih domena (Pragglejaz Group 2007).

se odvijala induktivno, pri čemu su konceptualne metafore izvedene iz skupa jezičnih realizacija, u skladu s praksom u kognitivnolingvističkim istraživanjima. Religijski metaforički izrazi dodatno su analizirani s obzirom na funkcije religije koje ostvaruju u diskursu: aksiomatsku, društveno-kohezivnu i emotivnu (Hobbs 2021).

2.3. Ograničenja istraživanja

Ovo istraživanje ima nekoliko ograničenja. Prvo, korpus je relativno malen i tematski specifičan, što ograničava mogućnost generalizacije rezultata. Drugo, identifikacija metaforičkih izraza dijelom se oslanja na istraživačku interpretaciju, što je uobičajeno u kvalitativnim analizama, ali može utjecati na stupanj subjektivnosti. Treće, iako su tekstovi pisani na engleskom jeziku, analiza se provodi iz perspektive hrvatskoga znanstvenog diskursa, što zahtijeva dodatnu teorijsku pažnju pri formuliranju konceptualnih metafora. Unatoč tim ograničenjima, metodološki pristup omogućuje uvid u način na koji metafora funkcionira kao kognitivni i diskurzivni alat u religijski obilježenim narativima tuge.

3. Rezultati

Analiza 68 objava pokazuje visoku sistematičnost u uporabi konceptualnih metafora. Metaforički izrazi ne pojavljuju se sporadično, nego se grupiraju u stabilne obrasce koji strukturiraju iskustvo gubitka na četiri razine: (1) utjelovljeno emocionalno iskustvo, (2) temporalna reorganizacija iskustva, (3) evaluacija identiteta preminule osobe, (4) religijska reinterpretacija smrti.

U korpusu je identificirano 214 metaforičkih jezičnih realizacija koje su grupirane u 17 konceptualnih metafora. Tijekom kvalitativnoga kodiranja u programu *Taguette* pojedinim su segmentima povremeno dodijeljeni višestruki konceptualni kodovi jer su u nekim slučajevima istodobno realizirali više konceptualnih metafora, što je u izvezenom skupu podataka rezultiralo s ukupno 231 kodiranom jedinicom. Tablica 1 prikazuje najzastupljenije konceptualne metafore u korpusu te broj njihovih jezičnih realizacija identificiranih u analiziranim tekstovima.

Konceptualna metafora	Broj realizacija
SMRT JE PUTOVANJE / PRIJELAZ	38
TUGA JE FIZIČKA TEŽINA / OŠTEĆENJE	31
GUBITAK JE PRAZNINA	18
VRIJEME JE TRAJANJE / KRETANJE	17
OSOBA JE STRUKTURA / VELIČINA	15
EMOCIJE SU NEMOGUĆNOST GOVORA	13

Distribucija pokazuje da religijska konceptualizacija nije sekundarna, nego središnja u strukturiranju gubitka.

3.1. Utjelovljeno iskustvo tuge

Analiza metaforičkih izraza pokazuje da sudionici tugu i gubitak u velikoj mjeri konceptualiziraju kroz tjelesno iskustvo.

3.1.1. Tuga je težina / teret

Jedna od najučestalijih konceptualnih metafora u korpusu jest metafora prema kojoj se tuga razumije kao fizička težina koja pritišće tijelo. Primjeri: „*My heart was tortured*“ (P11), „*My heart is a little heavy*“ (P21), „*Our hearts are broken*“ (P39), „*We are left with a broken heart*“ (P46). Ovdje se emocionalno stanje strukturira putem senzorne domene fizičkog pritiska ili lomljenja. Zanimljivo je da je srce gotovo uvijek sintaktički subjekt, čime se emocija objektivizira i eksternalizira. Govornik nije „tužan“, nego „srce je slomljeno“. Time se bol prikazuje kao događaj koji se događa tijelu, a ne voljnom subjektu.

U nekim slučajevima dolazi do klasteriranja metafora: „*You left a huge void in our hearts*“ (P55). Ovdje se istovremeno pojavljuju:

- GUBITAK JE PRAZNINA
- EMOCIJA JE PROSTOR U TIJELU.

Time se emocionalno iskustvo prostorno mapira unutar tijela, što pojačava intenzitet i trajnost gubitka.

3.1.2. Emocije su nemogućnost govora

Primjeri „*We have no words*“ (P3, P18), „*Words are few and pale*“ (P4), „*The pain cannot be expressed in words*“ (P49) pokazuju kako jezik funkcionira kao ograničeni resurs. Nemogućnost verbalizacije postaje metaforički dokaz dubine emocije. Paradoksalno, diskurzivni čin žalovanja započinje tvrdnjom o nemogućnosti govora, čime se emocionalna autentičnost dodatno legitimira.

3.2. Percepcija vremena

Smrt i tuga snažno utječu na doživljaj vremena, što se jasno očituje u metaforičkoj konceptualizaciji vremenskih odnosa.

3.2.1. Smrt je prerani prekid

Sudionici koriste izraze: „*Premature departure*“ (P3), „*Gone too soon*“ (P7), „*Way too soon*“ (P29), „*Too fast, too young*“ (P56) i time vrijeme konceptualiziraju kao linearni proces koji je nasilno prekinut. Evaluativni prilozi (*too soon, premature*) uvode moralnu dimenziju da je smrt implicitno nepravedna.

3.2.2. Prisutnost je trajanje

Kroz primjere: „*I will never forget*“ (P14), „*You will always remain in our memory*“ (P24), „*His influence will continue*“ (P30) sjećanje se konceptualizira kao trajna egzistencija. Fizička smrt ne prekida simboličku prisutnost. Temporalna metaforika služi regulaciji gubitka.

3.3. Stavovi prema sebi i drugome

Metafore se koriste i za izražavanje stavova prema vlastitome emocionalnom stanju te prema preminuloj osobi. Preminula osoba opisuje se metaforama koje naglašavaju njezinu vrijednost i značaj. Primjeri koji sudionici koriste su: „*Academic mountain*“ (P4), „*A pillar of wisdom*“ (P28), „*A mountain of knowledge*“ (P46), „*A giant*“ (P67). Ove metafore konceptualiziraju osobu kao veliku, čvrstu i stabilnu strukturu, čime se simbolički naglašava njezin utjecaj na zajednicu.

3.4. Religijske konceptualne metafore

Religijski diskurs snažno strukturira način na koji sudionici konceptualiziraju smrt, zagrobni život i Boga te čine najveći semantički klaster u korpusu.

3.4.1. Smrt je putovanje/prijelaz

Najdominantnija religijska metafora u korpusu jest metafora smrti kao putovanja. Primjeri: „*Smooth road in the Light*“ (P2), „*See you soon*“; (P21, P46), „*Safe journey to heaven*“ (P55), „*Gone to be with the Lord*“ (P68) pokazuju da kretanje implicira kontinuitet, a ne prekid. Putovanje ima cilj, što smrt integrira u teleološki narativ. Smrt se ne konceptualizira kao konačan kraj, nego kao privremeno razdvajanje i prijelaz prema budućem susretu.

3.4.2. Nebo je mjesto/dom

Zagrobni život često se opisuje prostornim metaforama. Primjerima: „*Heaven is richer*“ (P6, P30), „*A place where people no longer mourn*“ (P11), „*In our Father's arms*“ (P35) nebo se prostorno konceptualizira kao sigurno, poznato i utješno mjesto, čime se smanjuje egzistencijalna neizvjesnost smrti.

3.4.3. Bog odlučuje

Primjeri: „*God has decided so*“ (P20), „*God decided to take him home*“ (P46) prikazuju Boga kao onog koji odlučuje o prijelazu. Time se slučajnost smrti zamjenjuje narativom namjere, što ima snažnu aksiomatsku funkciju. Ove metafore omogućuju interpretaciju smrti kao dijela božanskog plana, čime se iskustvo gubitka smješta unutar širega religijskog okvira smisla.

3.5. *Metaforički klasteri i diskurzivna funkcija*

Najzanimljiviji nalaz jest česta koegzistencija utjelovljenih metafora boli i religijskih metafora nade. Primjer (P46): „*We are left with a broken heart... but through the eyes of faith...*“ pokazuje da u istom tekstu koegzistiraju: srce je slomljeno, smrt je božanska odluka i susret u budućnosti. To pokazuje da religijski diskurs ne negira bol, nego je nadograđuje reinterpetacijom.

4. Rasprava

Rezultati pokazuju kako se teorijski postulati kognitivne lingvistike konkretno realiziraju u analiziranom religijskom diskursu. U kontekstu iznenadne smrti i intenzivne tuge, metafore se pojavljuju kao nužno sredstvo konceptualizacije iskustava koja su emocionalno preplavljujuća i teško izreciva.

Analizirani tekstovi pokazuju visoku razinu sistematičnosti u uporabi metafora, što upućuje na postojanje stabilnih konceptualnih metafora koje sudionici dijele kao članovi iste religijske zajednice. Metaforički jezični izrazi nisu proizvoljni ni individualni, nego odražavaju kolektivno usvojene obrasce mišljenja koji omogućuju međusobno razumijevanje i emocionalnu rezonanciju unutar zajednice.

4.1. *Utjelovljenost emocija i konceptualizacija tuge*

Jedan od najsnažnijih nalaza istraživanja jest dominacija metafora koje proizlaze iz tjelesnog iskustva. Slične obrasce pokazuju i korpusna istraživanja metafora u diskursima bolesti i suočavanja sa smrću, gdje metaforički okviri služe kao kognitivni resurs za strukturiranje emocionalno intenzivnih iskustava (Semino 2018). Metafore tuge kao težine, emocije kao fizičkog oštećenja i gubitka kao praznine jasno pokazuju da sudionici emocionalna stanja razumiju kroz osjete vlastita tijela. Takva konceptualizacija u skladu je s Kövecsesovim (2010) shvaćanjem emocija kao utjelovljenih iskustava, pri čemu fiziološke reakcije tijela služe kao izvorne domene za apstraktno značenje. Tuga se pritom ne prikazuje kao prolazno mentalno stanje, nego kao stanje koje ima težinu, trajanje i prostornu dimenziju, što upućuje na njezin snažan utjecaj na cjelokupno iskustvo osobe. Metafora praznine posebno je značajna jer implicira trajnu promjenu u životnom prostoru tugujućih, a ne samo privremeni emocionalni odgovor.

4.2. *Metafore vremena i doživljaj gubitka*

Analiza metafora vremena pokazuje da iznenadna smrt duboko narušava uobičajenu temporalnu strukturu iskustva. Metafore poput smrti kao preranog pre-

kida i vremena kao kretanja, omogućuju sudionicima da artikuliraju osjećaj šoka i nepravde koji proizlazi iz naglog prekida očekivanoga životnog tijeka. Istodobno, metafore trajanja i kontinuiteta (*you will always remain, his life will continue*) ukazuju na potrebu za očuvanjem simboličke prisutnosti preminule osobe u vremenu. Ovdje se metafore koriste kao sredstvo pomirenja dvaju suprotstavljenih iskustava: fizičke konačnosti smrti i emocionalne potrebe te nade za trajnošću odnosa. Takva uporaba metafora potvrđuje njihovu regulativnu funkciju u emocionalno kriznim situacijama.

4.3. Identitet, vrijednost i interpersonalni odnosi

Metafore koje opisuju preminulu osobu kao veličinu, strukturu ili stup imaju važnu evaluativnu i identitetsku funkciju. Opisujući osobu kao *giant, mountain of knowledge* ili *pillar of wisdom*, sudionici ne samo da izražavaju osobno poštovanje, nego i simbolički konstruiraju kolektivni identitet zajednice kojoj je ta osoba pripadala. Ove metafore ukazuju na shvaćanje pojedinca kao stabilizirajućeg elementa zajednice, čiji gubitak dovodi do osjećaja nesigurnosti i destabilizacije. Time se metafore ne koriste isključivo za izražavanje emocija, nego i za artikulaciju društvenih odnosa i hijerarhija unutar religijske zajednice.

4.4. Religijske metafore kao kognitivni i emotivni resurs

Religijske konceptualne metafore imaju središnju ulogu u razumijevanju smrti i regulaciji tuge. Metafore smrti kao putovanja, neba kao doma i Boga kao oca / zaštitnika omogućuju sudionicima da smrt ne dožive kao apsolutni kraj, nego kao prijelaz u drugi oblik postojanja. Time se smanjuje egzistencijalna prijetnja smrti i pruža okvir za nadu i utjehu.

U skladu s Kövecsesovim (2015) tvrdnjama, religijske metafore u ovom korpusu jasno ostvaruju emotivnu, ali i aksiomatsku funkciju religije. Smrt se shvaća kao dio božanskog plana, čime se individualna patnja uklapa u širi, smisleni narativ. Istodobno, zajednički religijski jezik omogućuje društvenu koheziju i osjećaj zajedništva među sudionicima. Posebno je značajna metafora privremenog razdvajanja (*lost a friend temporarily*), koja implicira budući ponovni susret. Ova metafora izravno se suprotstavlja konceptualizaciji smrti kao konačnog gubitka te omogućuje reinterpretaciju tuge kao privremenog stanja.

4.5. Univerzalnost i kontekstualna specifičnost metafora

Rezultati potvrđuju Kövecsesovu tezu da konceptualne metafore istodobno pokazuju univerzalne i kontekstualno specifične značajke. Metafore utemeljene u tjelesnom iskustvu, poput težine, praznine ili oštećenja, pojavljuju se neovisno o religijskom kontekstu i mogu se smatrati relativno univerzalnima (Lakoff i John-

son 1980). Nasuprot tome, religijske metafore smrti i zagrobnoga života jasno su uvjetovane specifičnim teološkim vjerovanjima zajednice. Ova kombinacija univerzalnih i religijski specifičnih metafora pokazuje da konceptualna metafora djeluje kao dinamičan sustav u kojem se tijelo, kultura i diskurs međusobno nadopunjuju. Metafore u ovom korpusu nisu samo odraz individualnih emocija, nego i sredstvo reprodukcije religijskog svjetonazora.

Zaključak

Ovo istraživanje analiziralo je konceptualne metafore u narativima žalovanja objavljenima na memorijalnoj stranici posvećenoj preminulom teologu. Cilj je bio utvrditi na koji način metaforički izrazi sudjeluju u konceptualizaciji smrti i gubitka unutar religijskog diskursa.

Rezultati pokazuju da sudionici emocionalno iskustvo smrti dominantno strukturiraju pomoću metafora utemeljenih u tjelesnom iskustvu, poput metafora težine, praznine i fizičkog oštećenja. Istodobno, metafore vremena izražavaju doživljaj preranog prekida životnog tijeka, ali i potrebu za simboličkim kontinuitetom kroz sjećanje.

Religijske metafore imaju ključnu ulogu u reinterpretaciji smrti jer omogućuju da se gubitak razumije kao prijelaz ili privremeno razdvajanje unutar širega teološkog narativa. Time se individualno iskustvo tuge povezuje s kolektivnim religijskim značenjima zajednice.

Rezultati potvrđuju da konceptualne metafore istodobno pokazuju univerzalne obrasce, utemeljene u tjelesnom iskustvu, i kontekstualno specifične oblike povezane s religijskim uvjerenjima zajednice. Time rad doprinosi istraživanjima kognitivne lingvistike i religijskog diskursa te otvara prostor za daljnja kontrastivna istraživanja metafora žalovanja u različitim kulturnim i religijskim kontekstima.

Unatoč metodološkim ograničenjima, poput intuitivnog prepoznavanja metafora i analize korpusa na engleskom jeziku, rad pruža uvid u način na koji metafora funkcionira kao ključni kognitivni i diskurzivni resurs u situacijama intenzivnoga emotivnog iskustva. Buduća istraživanja mogla bi uključiti sustavnije metode identifikacije metafora, poput MIP (Metaphor Identification Procedure) ili MIPVU (njegove proširene verzije razvijene na Vrije Universiteit Amsterdam) postupka, kao i kontrastivne analize različitih religijskih i kulturnih zajednica.

Popis literature

Black, Max. 1962. *Models and Metaphors: Studies in Language and Philosophy*. Ithaca, NY: Cornell University Press.

- Carter, Ronald. 1998. *Vocabulary: Applied Linguistic Perspectives*. London: Routledge.
- Demjén, Zsófia. 2011. *Emotional Language in Narratives of Illness and Healing*. London: Bloomsbury.
- Durrigl, Jadranka. 1989. *Metafora i metonimija*. Zagreb: Zavod za lingvistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
- Hobbs, Valerie. 2021. *An Introduction to Religious Language*. London: Bloomsbury Academic.
- Junghaenel, Doris U., Joshua M. Smyth, & Laura Santner. 2008. „Linguistic Dimensions of Psychopathology: A Quantitative Analysis“. *Journal of Social and Clinical Psychology* 27, br. 1: 36–55.
- Kövecses, Zoltán. 2002. *Metaphor: A Practical Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Kövecses, Zoltán. 2003. *Metaphor and Emotion: Language, Culture, and Body in Human Feeling*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kövecses, Zoltán. 2005. *Metaphor in Culture: Universality and Variation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kövecses, Zoltán. 2010. *Metaphor: A Practical Introduction* (2. izd.). Oxford: Oxford University Press.
- Kövecses, Zoltán. 2015. *Where Metaphors Come From: Reconsidering Context in Metaphor*. Oxford: Oxford University Press.
- Kövecses, Zoltán. 2020. *Extended Conceptual Metaphor Theory*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lakoff, George, i Mark Johnson. 1980. *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lakoff, George. 1993. „The Contemporary Theory of Metaphor“. U: *Metaphor and Thought*, ur. Andrew Ortony, 202–251. Cambridge: Cambridge University Press.
- Littlemore, Jeannette. 2019. *Metaphors in the Mind: Sources of Variation in Embodied Metaphor*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Moon, Rosamund. 1998. *Fixed Expressions and Idioms in English: A Corpus-Based Approach*. Oxford: Oxford University Press.
- Pragglejaz Group. 2007. „MIP: A Method for Identifying Metaphorically Used Words in Discourse“. *Metaphor and Symbol* 22, br. 1: 1–39.
- Richards, Ivor Armstrong. 1936. *The Philosophy of Rhetoric*. Oxford: Oxford University Press.
- Ricoeur, Paul. 1975. *La métaphore vive*. Paris: Seuil.

- Semino, Elena. 2018. *Metaphor in Discourse*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Stamać, Ante. 1983. *Teorija metafore*. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber.
- Stefanowitsch, Anatol, i Stefan Th. Gries. 2006. *Corpus-Based Approaches to Metaphor and Metonymy*. Berlin: Mouton de Gruyter.

Maja Seguin

Metaphor as a Means of Communicating Emotional Experience (Death) in Religious Discourse

Abstract

Loss, untimely departure, and a sense of emptiness are common experiences in coping with sudden death. In such situations, metaphors prove to be a key means of expression, especially when personal experience is not aligned with collective discourse, and emotional experiences often lead to creative metaphorical production (Littlemore, 2019; Moon, 1998). In religious language, metaphor occupies a special place as a means of figurative representation and can be analyzed through the identification of conceptual mappings and their linguistic realizations (Hobbs, 2021). This paper empirically analyses conceptual metaphors in religiously marked narratives of mourning based on a corpus of 68 posts taken from a memorial page on the social media platform Facebook. The analysis examines which metaphors occur, how they are distributed within the corpus, and which discursive and religious functions they perform. Drawing on conceptual metaphor theory, the analysis shows that participants structure the experience of death as embodied experience, the perception of time, attitudes towards the self, and religious discourse, and how this contributes to the function of religion in linguistic communication. The paper contributes to research in cognitive linguistics and religious discourse by showing how universal patterns of metaphorical conceptualization intertwine with contextually specific religious meanings within the discourse of mourning.